

Bokanmälningar

Regional arbetsfördelning inom industrin – en forskarrapport. SOU 1979: 90

I skriften *Regional arbetsfördelning inom industrin (SOU 1979:90)* sammanfattas forskningsresultat som är frukten av ett treårigt arbete inom en arbetsgrupp benämnd "Den regionala arbetsfördelningen inom industrin". Arbetsgruppen, som sorterat under Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU), redovisar sex delprojekt, vilka behandlar olika aspekter på industrins regionala interdependens.

Skriften domineras av två intressanta studier kring drivkrafterna bakom långsiktiga förändringar i arbetsfördelningen inom landet samt mellan Sverige och utlandet. Dessa studier har båda genomförts av Lennart Ohlsson. Metodiken i den första studien, som har titeln "Regional arbetsfördelning inom svensk industri", är lite förenklat följande: Ohlsson undersöker frågeställningen huruvida regioner som i utgångsläget – år 1965 – innehåller många branscher med snabb marknadstillväxt och/eller internationell konkurrenskraft också uppvisar en högre tillväxttakt under den studerade tioårsperioden 1965–1975. Tidsperioden är vald så att den börjar och slutar med ett högkonjunkturår.

Andra bestämningsfaktorer för den regionala arbetsfördelningen som studeras är verkningarna av den teknologiska utvecklingen och av olika regionalpolitiska ingrepp.

Slutsatserna är att flertalet regioner som 1965 innehöll branscher med hög

marknadstillväxt och ökande internationell konkurrenskraft tio år senare har en betydligt ogynnsammare industrisammansättning i dessa avseenden, medan många regioner som 1965 hade en ogynnsam industrisammansättning klart förbättrat sin industrisammansättning under tioårsperioden. Resultaten tyder också på att utvecklingen lett till utjämning mellan regionerna ifråga om kapitalintensitet och teknikertäthet inom industrin. Vidare tillskrivs den förda regionalpolitiken en gynnsam effekt på sysselsättningen inom stödområden.

I den andra uppsatsen ställer Ohlsson den intressanta följdfrågan huruvida den ökning i sysselsättningen som uppstått i vissa regioner har skett på bekostnad av en minskning av sysselsättningen i andra regioner – "gungbrädeshypotesen". Tanken är att om detta vore fallet borde det ha visat sig genom att specialiseringsutvecklingen gått i olika riktning i stödområdena och i de andra regionerna. Resultaten av den första studien antyder en konvergens i det regionala specialiseringsmönstret och denna konvergens visar sig också hålla för en mera ingående statistisk analys. Härav drar Ohlsson slutsatsen att gungbrädeshypotesen kan förkastas.

En annan hypotes som prövas i den andra uppsatsen är föreställningen att regionalpolitiken bör inriktas på stöd åt sådan industri som regioner ifråga redan tidigare specialiserat sig på, den

s k "skomakare-bli-vid-din-läst-hypotesen". Tanken är att regionens tillväxtpotential bör vara störst inom de traditionella näringsgrenarna. Även i detta fall tyder resultaten i den första uppsatsen på att detta inte är fallet och den statistiska analys som utförs i den andra uppsatsen konfirmerar denna slutsats.

Huvudintrycket av Ohlssons forskningsarbete är mycket gott, men jag saknar en viss distans till forskningsresultat som pekar i en bestämd riktning, utan att de därför kringgärdas med en rad reservationer. Å andra sidan bygger Ohlssons resultat på en rad operationaliseringar av teoretiska begrepp och modeller, vilka av många betraktas som utomordentligt svårfångade. Jag behöver bara nämna begreppen kapitalintensitet och internationell konkurrenskraft och det vore inte opåkallat att i en såpass lång uppsats som den första, redogöra lite mera utförligt för de källor till bias som finns i undersökningsmetodiken.

Ett annat problem, som författaren i begränsad utsträckning kan råda över, är att undersökningsperioden endast sträcker sig fram till 1975. Många av resultaten ter sig i ljuset av den relativt sett ogynnsamma industriella utvecklingen under de senaste fem åren som lite kontroversiella. Jag gissar tex att Ohlsson skulle få problem att *ex post* övertyga oss norrlänningar om att vi 1975 hade en "mycket fördelaktig" industristruktur inom den konkurrensutsatta förädlingsindustrin. Nästan lika svårt torde det vara att få oss att tro att det i stor utsträckning berodde på en framsynt regionalpolitik.

ERU-skriften innehåller också två uppsatser där författarna utnyttjar s k input-output-analys för att kartlägga och analysera regionala produktionssamband. I den ena, som är skriven av Björn Elsässer, Thomas Forsberg och Leif Hedberg, undersöker man med hjälp av traditionell input-output-analys de regionala konsekvenserna av en nedskärning av försvarsindustrin i Östergötlands län. Huvudresultatet är att de indirekta effekterna av en nedskärning av flygindustrin, dvs de effekter som uppstår därför att

flygindustrin i Linköping köper insatsvaror från andra industrier i länet som i sin tur köper insatsvaror av åter andra lokala leverantörer osv, är relativt små i förhållande till de direkta effekterna. Resultatet överensstämmer rätt väl med tidigare och samtida liknande studier och det förefaller förnuftsmässigt tämligen rimligt. I en trivial mening minskar alltid den relativa betydelsen av spridningseffekterna när regionstorleken minskar, men att härav, som författarna gör, dra slutsatsen att vi i stort sett kan klara oss utan datakrävande regionala input-output-analyser tycker jag är att ta i litet i överkant. Jag menar att vi kan ha råd att hålla oss med en stående "fräsch verktygslåda", som innehåller såväl en nationell input-output-matris som regionala input-output-modeller. Därutöver är ett fortlöpande metodutvecklingsarbete naturligtvis välkommet.

Detta utvecklingsarbete får gärna vara av den typ, som genomförs av Folke Snickars i uppsatsen "Inom- och mellanregionala beroenden i det svenska produktionssystemet 1975". Snickars redovisar i denna uppsats resultatet av ett såväl teoretiskt som empiriskt metodutvecklingsarbete i syfte att skaffa regionala försörjningsbalanser och därav genererade fler regionala input-output-tabeller med hjälp av olika slags statistisk information. Skattningsproceduren – som bygger på en tillämpning av Laplaces princip för otillräckliga skäl! – sker iterativt tills resultatet är konsistent med "all" existerande publicerad statistik.

Av denna beskrivning framgår kanske att metodiken är teoretiskt och tekniskt ganska komplicerad. Framställningen är svår att följa i detalj, även om uppsatsen är välskriven och frågan är om den är publicerad i rätt forum.

En betydligt mjukare ansats till beroendeförhållanden mellan industriföretag finns redovisad i uppsatsen "Underleveranssamarbeten – en studie av beroendeförhållanden". Uppsatsen, som är skriven av Anders Edström, Bengt Högberg och Lars Erik Norbäck, innehåller en empirisk undersökning kring

karaktären i det underleveranssamarbete som ett urval av 99 svenska mindre och medelstora industriföretag var involverade i under 1970-talets mitt.

Studien, som är av sk explorativ karaktär, förefaller att vara väl genomförd. Avsaknaden av teori eller någon form av fastare referensram gör dock att framställningen ibland blir lite "lös i köttet". Många resultat är relativt kontroversiella. Det finns emellertid några intressanta resultat som förtjänar vidare studier, t ex att man på branschnivå finner att en stor förekomst av underleveranser är positivt korrelerad med en hög marknadstillväxt.

Det på sitt sätt originellaste bidraget till forskarrapporten finns i den avslutande uppsatsen, "Stordriftens regionala konsekvenser", som är skriven av Torbjörn Ek. Han försöker med hjälp av en rad modellsimuleringar visa hur en utveckling mot en ökad omlägningskoncentration kan komma att påverka produktionens regionala fördelning. Den hu-

vudsakliga drivkraften bakom den studerade anläggningskoncentrationen är högre energipriser, som genererar en strävan att minska det totala transportarbetet inom industrin. Slutsatsen är att industrin tenderar att koncentreras till Stockholmsområdet.

Framställningen är inte speciellt detaljerad och det är därför litet svårt att bedöma rimligheten i modellansatsen. Huvudregeln är emellertid att ta framtidsprofetior genererade på detta sätt med en "nypa salt". Därmed inte sagt att de inte kan vara av värde.

Sammanfattningsvis tycker jag att skriften som helhet innehåller en hel del intressanta forskningsresultat, som man kan ha olika uppfattning om rimligheten hos. Skriften har ett läsvärde som klart överstiger läsvärdet hos den genomsnittliga offentliga utredningen och då formatet är avsevärt mindre bör den uppmuntra till självstudier.

Karl-Gustaf Löfgren